

Governing Urban Diversity: Creating Social Cohesion, Social Mobility and Economic Performance in Today's Hyper-diversified Cities

October 2015

Samenvatting van 'Living with Diversity in Rotterdam: A Study of Resident Experiences in Highly Diverse Feijenoord'

DIVERCITIES: het project

Vandaag de dag zijn Europese steden diverser dan ooit. Immigratie, sociaaleconomische ongelijkheden, ruimtelijke segregatie en een verscheidenheid aan sociale identiteiten en leefstijlen liggen hier onder meer aan ten grondslag. Stedelijke beleidsmakers en instituties staan voor een enorme uitdaging om in te spelen op de toenemend diverse Europese bevolking.

Het doel van het onderzoeksproject DIVERCITIES is om te onderzoeken hoe Europese steden meer kunnen *profiteren* van diversiteit. Het project onderzoekt hoe stedelijke diversiteit van invloed is op *sociale cohesie* en *sociale mobiliteit* van bewoners in diverse, dynamische en arme wijken, en op het economisch succes van ondernemers in deze wijken.

Onder leiding van de Universiteit Utrecht (Departement voor Sociale Geografie en Planologie), doet een Europese onderzoeksgroep vergelijkend onderzoek in 13 Europese steden en in Toronto (Canada). Het project duurt vier jaar (2013-2017). In Nederland vindt het onderzoek plaats in *Rotterdam*, de op één na grootste stad en één van de meest diverse steden in Nederland.

Leven met diversiteit in Rotterdam

Ons nieuwste rapport gaat over bewonerservaringen met het wonen in een hyper-diverse wijk en hoe dit hun leven beïnvloedt. Het rapport is gebaseerd op diepte-interviews met 56 bewoners in de deelgemeente Feijenoord, Rotterdam. Deze zijn gehouden tussen september en december 2014. We richten ons op Feijenoord omdat het gebied zeer gemengd is onder andere wat betreft etniciteit, inkomen, leefstijl, huishoudtype, opleiding en woonduur van bewoners. Naast divers, is Feijenoord ook een relatief arm en dynamisch gebied: het wordt gekenmerkt door een hoog percentage huishoudens met lage inkomens, relatief goedkope woningen, veel werkloosheid en een groot verloop van bewoners en ondernemers. Veel gebieden in Feijenoord fungeren als plek van aankomst voor immigranten, op zoek naar een relatief goedkope woning of een woning in de buurt van familie of vrienden.

We hebben met een breed scala aan bewoners in verschillende delen van het gebied gesproken over hun *woonkeuzen*, *percepties van diversiteit*, *activiteitspatronen*, *sociale netwerken*, *sociale mobiliteit* en *percepties van beleid op het gebied van diversiteit*.

This project is funded by the European Union under the 7th Framework Programme; Theme: SSH.2012.2.2.2-1; Governance of cohesion and diversity in urban contexts

De conclusie van dit rapport is dat, vanuit het perspectief van bewoners, wonen in diverse, dynamische en arme wijken zeker niet zo slecht is als publieke en politieke debatten vaak suggereren. Hoewel we ook negatieve ervaringen met diversiteit zijn tegengekomen, is onze algemene indruk dat bewoners in Feijenoord diversiteit vooral waarderen en van verschillende aspecten van lokale diversiteit profiteren.

Waarom zijn mensen naar hun huidige wijk verhuisd?

Voor de meeste bewoners was de diversiteit van de wijk niet de belangrijkste reden om naar hun huidige buurt te verhuizen. Woningen in ons onderzoeksgebied behoren vaak tot de meest betaalbare woningen in de stad. Het belangrijkste motief om naar de huidige wijk te verhuizen was de beschikbaarheid van *betaalbare huisvesting*. Dit geldt voor huishoudens met een laag inkomen, die het zich nauwelijks kunnen permitteren om naar een buurt of woning te verhuizen met een betere status. Het geldt echter ook voor huishoudens met een hoger inkomen omdat zij zich vaak geen woning van gelijke grootte in andere delen van de stad kunnen veroorloven.

Hoewel veel geïnterviewden van een sociale huurwoning naar een andere sociale huurwoning zijn verhuisd (horizontale verhuizing), ervaren ze de verhuizing als een vooruitgang in hun wooncarrière. Dit suggereert dat voor veel bewoners van diverse (en arme) wijken zoals Feijenoord, een verhuizing hiernaartoe of binnen de wijk daadwerkelijk een positieve ervaring kan zijn.

Wat vinden bewoners van de diversiteit in hun wijk?

Over het algemeen waarderen bewoners de diversiteit in hun wijk. Ze geven aan dat het zorgt voor een levendige en drukke sfeer en een divers voorzieningenaanbod. Veel bewoners ervaren ook de interculturele uitwisselingen en ervaringen die de diversiteit hen geeft positief. Daarnaast biedt een sociaal diverse omgeving zonder specifieke meerderheden bewoners die behoren tot een minderheid (o.a. op het gebied van cultuur, leefstijl of huishoudtype) een omgeving waarin ze zich minder ‘misplaatst’ voelen dan in meer homogene buurten. Negatieve ervaringen met lokale diversiteit gaan meestal over criminaliteit door kansarme lokale jongeren, soms van een specifieke etnische groep, en bewoners die de Nederlandse taal niet spreken in (semi)publieke ruimtes in de wijk. Dit wordt door mensen met een diverse etniciteit, inkomen, leeftijd en huishoudtype zo ervaren. Een aantal Nederlandse bewoners die lang in de wijk wonen ervaren het verdwijnen van bepaalde voorzieningen, zoals een “Nederlandse slager” negatief.

In welke mate maken bewoners gebruik van de diverse (semi-)publieke ruimten in hun woonomgeving?

Volgens sommige onderzoekers wordt de wijk steeds minder belangrijk voor veel bewoners omdat mensen steeds mobieler worden. Tegelijkertijd wijzen veel onderzoeken uit dat, om verschillende redenen, de woonomgeving voor bepaalde groepen – lage inkomensgroepen, etnische minderheden, ouderen en kinderen – nog steeds belangrijk kan zijn. Ons onderzoek bevestigt beide bevindingen: in hun dagelijks leven ondernemen de meeste bewoners in Feijenoord zowel activiteiten binnen als buiten hun wijk. Er zijn geen aanwijzingen dat mensen met een laag inkomen zich gehinderd voelen om activiteiten buiten hun wijk te ondernemen, hoewel de activiteitenpatronen van lage inkomensgroepen duidelijk meer lokaal zijn dan die van hoge inkomensgroepen. De meeste publieke ruimten in Feijenoord blijken gebruikt te worden door diverse sociale groepen. Dit betekent echter niet dat de groepen hier daadwerkelijk interacteren.

In welke mate zie je de lokale diversiteit terug in de sociale netwerken van bewoners?

Vooraf voor bewoners met een laag inkomen, huishoudens met kinderen en ouderen is onze bevinding dat: (1) de wijk belangrijk is voor de ontwikkeling van sociale contacten; (2) wonen in een diverse wijk bijdraagt aan diverse lokale sociale netwerken, op het gebied van etniciteit, opleiding en type werk; en (3) sociale netwerken van burens en andere lokale kennissen vaak diverse zorg- en ondersteuningsvormen bieden, die hulp van (lokale) familie en vrienden aanvullen. De eerste bevinding is in overeenstemming met de resultaten van eerder onderzoek naar sociale netwerken in diverse, arme wijken (in de Nederlandse context), maar de tweede en derde bevinding zijn dit niet. Anders dan vaak wordt bevonden, vinden wij dat de ‘weak ties’ met burens en lokale kennissen etnisch en in mindere mate ook sociaaleconomisch behoorlijk divers kunnen zijn.

Twee factoren blijken sociale cohesie in hyper-diverse wijken te faciliteren. Ten eerste blijken semipublieke ruimten zoals scholen, buurthuizen en religieuze instituties erg belangrijk voor de ontwikkeling van zowel ‘weak ties’ (kennissen) als ‘strong ties’ (vrienden) tussen diverse groepen bewoners. Ons onderzoek kent meerdere voorbeelden waarin lokale kennissen met diverse etnische achtergronden vrienden zijn geworden door elkaar te ontmoeten op deze plekken. Ten tweede blijken bepaalde gemeenschappelijkheden tussen bewoners op het gebied van individuele kenmerken en geobserveerd gedrag sociale cohesie te bevorderen. Welke gemeenschappelijkheden dit zijn blijkt af te hangen van (een combinatie van) iemands normen, waarden en leefstijl en niet zozeer van etniciteit of afkomst. Dat betekent dat de gemeenschappelijkheden en verschillen die sociale cohesie respectievelijk bevorderen en hinderen verschillen per bewoner. Een belangrijke factor die het ontstaan van goed contact tussen burens en andere lokale bewoners tegen blijkt te werken is wederom het niet spreken van dezelfde (Nederlandse) taal.

Hoe belangrijk is de lokale diversiteit voor sociale mobiliteit? Welke factoren stimuleren en welke bemoeilijken sociale mobiliteit?

Anders dan veel eerdere onderzoeken en beleid vaak suggereren, laat ons onderzoek zien dat diverse, arme woonwijken belangrijk zijn voor het vinden van betaald of onbetaald werk voor bewoners met een laag inkomen. Mensen vinden werk via lokale contacten: burens, kennissen, vrienden en familie. Lokale instituties blijken zeer belangrijk voor het faciliteren van uitwisselingen tussen – vaak kansarme – mensen over betaald en onbetaald werk.

In de afgelopen jaren heeft de Gemeente Rotterdam veel bezuinigd op lokale instituties, waaronder buurthuizen en bibliotheken. Veel instellingen zijn gesloten. Ons onderzoek laat echter zien dat deze instellingen een cruciale rol spelen in het faciliteren van ‘weak ties’ tussen bewoners met diverse achtergronden. De lokale contacten zorgen er niet voor dat kansarme bewoners gedurende hun carrière werk krijgen met een hogere sociaaleconomische status (opwaartse sociale mobiliteit). Ze blijken echter te fungeren als een belangrijk sociaal vangnet tegen *neerwaartse* sociale mobiliteit. De lokale contacten stellen bewoners in staat om een inkomen te behouden (hoewel soms erg laag), hun professionele netwerk te verbreden en nieuwe ervaringen, kennis en vaardigheden op te doen op het gebied van werk. Vanuit het perspectief van de overheid lijken de stappen die deze bewoners zetten in hun arbeidsmarktcarrière misschien klein. Wij denken echter dat dit, gezien de slechte startpositie van deze groep, erg meevalt. De maatschappelijke kosten van het alternatief – werkloos worden of helemaal niet participeren op de arbeidsmarkt – zijn waarschijnlijk een stuk hoger.

Wat vinden bewoners van het beleid voor hun wijk op het gebied van diversiteit?

Bewoners hebben weinig kennis van bestaand stedelijk beleid voor hun wijk. Bewoners blijken meer bekend te zijn met lokale initiatieven en instellingen vanuit de wijk zoals buurthuizen, scholen en burenactiviteiten die ze zeer waarderen – ook als ze hier niet aan deelnemen. Volgens bewoners zouden het (financieel) ondersteunen van lokale initiatieven en erkennen van hun belang voor de wijken de belangrijkste prioriteiten van de gemeente moeten zijn, omdat de initiatieven bijdragen aan sociale cohesie, sociale mobiliteit, leefbaarheid en veiligheid.

Een andere manier waarop de Gemeente bewoners in Feijenoord kan ondersteunen is door armoedepreventie en door mensen te helpen aan betaald (of onbetaald) werk. De gesprekken met bewoners laten zien dat er veel (zeer) arme huishoudens in Feijenoord zijn, die barrières ondervinden om deel te nemen aan alledaagse sociaal-culturele en sociaaleconomische activiteiten. Volgens bewoners – met verschillende etnische en sociaaleconomische achtergronden - behoeven vooral kansarme jongeren meer ondersteuning omdat juist zij gemakkelijk in crimineel gedrag vervallen en voor een gevoel van onveiligheid zorgen.